

Suomen televisiouutisten kilpailun kausi 1981-85

MTV:n Kymmenen Uutiset käynnistettiin syksyllä -81. Perusteeksi kilpailevalle lähetykselle esitettiin mm., että sananvapaus laajenee, koska Yleisradion uutisissa käsittely saattaa olla yksipuolista, ja että Suomeen mahtuu hyvin kaksi erityyppistä uutislähetystä.

MTV:n tutkimusosastolla on alusta lähtien seurattu kahden kilpailevan kotimaisen tv-uutislähetyksen sisällön kehittymistä. Toisaalta on haluttu selvittää, miten kilpailutilanne vaikuttaa toimitusten työkentelytapoihin ja toisaalta pyritty kartoittamaan sisällön kehittymistä vuosien kuluessa. Tutkimuksen lähtökohtana on ollut toimitustyön käytäntö, ja huomiota on haluttu kiinnittää niihin ratkaisuihin, joita uutistoimituksessa lähetystä koot-

taessa joudutaan tekemään. Uutisoinnin teorian soveltaminen ja kehittäminen ei ole ollut tavoitteenä. Liioin ei ole ollut tarkoitus määritellä, kumpi toimitus tekee parempaa tai huonompaa uutislähetystä.

Seuraava katsaus perustuu tutkimussarjan julkaisuihin.

Lyhyempiä juttuja

Uutisjutun keston perusteella pyritään arvioimaan lähetyksen yleistä tempoa ja toisaalta juttujen perusteellisuutta. Sen sijaan yksittäisten juttujen rakentaminen, kuvakulmien vaihtelut tai elementtien lukumäärä eivät ole olleet tutkimuskohteena.

Taulukko 1. Uutisten keskimääräinen pituus sekä keskimäärä viikoittain

	Syksy -81		Syksy -85	
	MTV	YLE	MTV	YLE
Keskipituus sekunteina	64	91	54	81
Uutisten keskimäärä/lähetys	15,3	13,6	18,7	15,7

Tyypillistä molemmille lähetyksille on ollut juttujen lyheneminen. MTV:n uutisjuttu on nyt keskimäärin alle minuutin mittainen, YLE:n silti vielä selvästi pitempi. Tällä vauhdilla kahdenkymmenen minuutin lähetykseen MTV saa mahtumaan 18,7 ja YLE 15,7 juttua. Viikonloppuisin lähetykset ovat viidentoista minuutin mittaiset.

Uutisjuttujen keskipituuden lyhenemisen suurin syy lienee se, että molemmissa toimituksissa on alettu suosia yhä enemmän lyhyitä parinkymmenen sekunnin sähkeutisiä, joissa ei raporttiosuutta ole lainkaan. Sähkeutisten määrä on nyt noin 60 % kaikista jutuista molemmissa lähetyksissä. Pelkät keskiarvot eivät kuitenkaan anna täysin oikeaa kuvaa, sillä YLE:n juttujen pituudet jakautuvat selvemmin joko hyvin pitkiin tai aivan lyhyisiin. Tästä voi päätellä, että lähetykseen mahtuu tavallisesti muutama perusteellisempi raportti haastatteluihin.

Juttujen lyheneminen kuvastanee yleistä kehitystä: sanomalehdissäkin julkaistaan jo "politiikka lyhyesti"-palstoja, ja tietoa tiivistetään taustoinnin kustannuksella muissakin välineissä. Ympäröivä todellisuus

saattaa - kuten usein väitetään - hajota irrallisiksi palasiksi, joita ei enää osata asettaa yhteyksiinsä. Toisaalta televisiouutisten asiiasältö ei juttujen lyhetessä vähene, vaan ne ovat luultavasti käyneet jopa monipuolisemmiksi. Ajankohtaisohjelmat ja tieteelliset aikakauslehdet ovat osaltaan ottaneet tehtäväkseen asioiden taustoinnin ja tietojen syventämisen.

Liikkuvampaa kuvaa

Näköradiosta näyttää tulleen vihdoinkin täysiverinen kuva-aikakauden väline. Syy elävöitymiseen lienee kuitenkin enemmän tekniikan kehittymisessä kuin elokuvan keinojen tarkoituksellisessa suosimisessa.

Taulukossa 2 on laskettu sellaisen juttujen osuus kaikista jutuista, joissa asianomaista visuaalista elementtiä on käytetty. Esimerkiksi stillkuvitusta MTV käytti syksyllä -81 31,3 %:ssa jutuistaan, kun taas neljän vuoden kuluttua vain 7,9 %:ssa uutisjutuista.

Liikkuvaa kuvitusta käytetään nyt erityisesti MTV:ssä selvästi enemmän kuin tutkimusjakson alussa. Syy lienee se, että kuvanauhoi-

Taulukko 2. Uutisjuttujen visuaalisten elementtien esiintyminen prosentteina kaikista jutuista

	Syksy -81		Syksy -85	
	MTV	YLE	MTV	YLE
Stillkuvat	31,3	34,1	7,9	13,7
Graafiset esitykset	13,3	4,7	0,0	6,3
Tekstit kuvaruudussa	12,0	10,6	10,9	9,5
Trikit	7,2	0,0	7,9	3,2
Liikkuva kuva	72,3	72,9	95,1	88,4

**Taulukko 3. Uutisaiheiden prosenttiosuudet
kaikista jutuista**

	Syksy -81		Syksy -85	
	MTV	YLE	MTV	YLE
Kotimaa yleensä	25,3	9,4	24,5	16,8
Politiikka	7,2	10,6	10,2	11,6
Kulttuuri	4,8	5,9	5,1	6,3
Talous	30,1	23,5	28,6	30,6
Ulkomaat	31,3	45,9	31,6	34,7
Yhteensä	100,0	100,0	100,0	100,0

tuskalusto on kehittynyt, paikan päälle on helppo mennä arkistokuiin tyytymisen sijasta. Kansainväliset kuvapalvelut ovat myös lisänneet ja nopeuttaneet ulkomaisen kuva-aineiston hankintaa. Stillkuvien käyttö on vastaavasti vähentynyt, ja sellainen juttu, jossa juontojaksojen lisäksi käytettäisiin pelkkää stillkuvitusta, alkaa olla harvinaisen. Mainittakoon, että taulukossa 2 ei juontojaksoja ole laskettu liikuvan kuvan jaksoiksi.

Kiire lienee syynä siihen, että television mahdollisuuksia havainnollistaa graafisten esitysten avulla ei enää juuri lainkaan käytetä hyväksi. Toisaalta ei välttämättä näytä siltä, että televisiouutisia edes katsottaisiin nimenomaan tiedonhankintamielessä. On esimerkiksi todettu (Findahl & Höijer, 1979), ettei televisiouutisista jälkikäteen muisteta juuri mitään. On myös havaittu ihmisten katsomistavoissa eroja: osalle yleisöä televisio on uutisineenkin vain ajankuluväline (esim. Rubin & Perse, 1987). Ehkä television uutistoimituksissa on päädytty siihen, että painettu sana ja kuvaruutu ovat ominaisuuksiensa mukaisia. Sanomalehti havainnollis-

taa, taustoittaa ja kertoo siitä, minkä televisio näyttää.

Kuvituksen määrittämisen pulmana on kuitenkin laadun ja informaatioarvon arviointi. Tässäkin tapauksessa on tyydytty laskemaan eri kuvitustyyppien esiintymisfrekvenssejä, mikä kertoo valitettavan vähän kokonaisuudesta.

Raskaita aiheita kotimaasta

Molemmat kotimaiset uutistoimitukset keskittyvät suunnilleen yhtä laajasti kotimaan tapahtumiin. Noin 70 % jutuista on kotimaasta, MTV:llä luonteensa mukaisesti jossain määrin enemmän kuin kilpailijallaan, joka on aina pyrkinyt käsittelemään laajasti ulkomaantapahtumia. MTV on alusta lähtien kotimaanuutisissaan painottanut maakuntia pääkaupunkiseudun ja valtakunnallisten uutisten sijasta.

Taulukko 3 osoittaa eri aihe-tyyppien prosenttiosuuden kaikkien juttujen lukumäärästä. Juttujen pituuksia ei ole otettu huomioon, mikä saattaa joskus vaikuttaa tuloksiin. Myös aiheiden painotukset jäävät selvittämättä. Aihejakamaa

Taulukko 4. Ulkomaan uutisten alueellinen jakauma

	Syksy -81		Syksy -85	
	MTV	YLE	MTV	YLE
Pohjoismaat	7,5	6,5	1,7	3,9
Itä-Eurooppa	8,4	5,6	8,6	6,8
Länsi-Eurooppa	8,4	13,9	7,0	8,8
Amerikka	3,7	8,3	6,8	8,8
Aasia	0,0	4,6	1,8	1,0
Afrikka	0,9	2,8	3,5	6,9

Kotimaa	70,1	57,4	70,9	64,1
Yhteensä	100,0	100,0	100,0	100,0

määriteltäessä on aina myös vaarana joidenkin esim. vaaleihin liittyvien ajankohtaisten asioiden nouseminen liiaksi etualalle.

Taulukon 3 mukaan Suomen televisiouutiset keskittyvät kotimaan uutisissaan melko raskaisiin aiheisiin. Poliitiikkaa ja talouselämää käsitellään n. 40 prosentissa jutuista. Sen sijaan kulttuurielämästä ollaan esim. Ruotsin televisiouutisiin verrattuna melko vähän kiinnostuneita. Amerikkalaistyylliset "action news" -tyyppiset onnettomuus- ja rikosuutiset ovat Suomessa myös poikkeuksia. Aihevalinnaltaan MTV ja YLE ovat melko samanlaisia, politiikka ja talous painottuvat tosin YLE:llä ehkä vähän kilpailijaansa enemmän.

Maailma kuvaruudussa

Ulkomaan aihevalikoima on luonteeltaan kokonaan toisenlainen kuin kotimaan. Ulkomaan uutisista kolme neljäsosaa kertoo sotimisesta tai sitten sen välttämisestä, diploma-

tiasta. Kuva ulkomaailmasta ei ole kaunis, mutta kärjistäen voisi sanoa, että kansainväliset uutistoimistot ovat useimmiten liikeyrityksiä, jotka kauppaavat tuotteitaan. Sotauutiset kiinnostavat ihmisiä, eikä suomalaisella uutistoimituksella ole vaihtoehtoa.

Osittain uutis- ja kuvatoimistojen armoille joutuminen on myös kustannuskysymys: kirjeenvaihtajan pitäminen ulkomailla on kallista. Negatiiviset ulkomaanuutiset ovat myös usein sähkeitä, lyhyitä välähdyksiä levottomuuksista ja mellaakoista, ja näkyvät siksi juttujen lukumäärän mukaan lasketuissa tilastoissa. Kirjeenvaihtajien taustoitamat raportit saattavat olla asia-sällöltään laajoja ja kertoa esim. kehitysmaiden pitkäaikaisista positiivisista muutoksista.

Ulkomaanuutisten alueellista jakaumaa (Taulukko 4) tarkasteltaessa erottuu kolme suunnilleen yhtä suurta aluetta: Itä-Eurooppa, Länsi-Eurooppa ja Amerikka. Nämä kolme aluetta ovat kohteena suurimmassa osassa ulkomaanuutisia,

eikä toimitusten välillä ole juuri eroja. Afrikan tapahtumia on vuosien kuluessa alettu seurata yhä enemmän, ja YLE näyttää olevan kilpailijaansa kiinnostuneempi. Sen sijaan Pohjoismaiden uutisointi ei tunnu kiinnostavan kumpaakaan toimitusta entiseen tapaan.

Maantieteellisesti lienee myös tyypillistä, että kaukaisemmista paikoista tulevat uutiset ovat helpommin negatiivisia onnettomuus- ja sotauutisia. Jollain maailmankolkalla syttynyt kiivas rajasota saattaa vallata kuvaruudun päiväkausiksi. Parin vuoden takainen Etiopian nälänhätä oli myös hyvä esimerkki maantieteellisestä heilahtelusta. Pian kuitenkin uutistoimistot näyttävät palaavan arkirutiineihinsa.

Kymmenen Uutiset - vaihtoehto?

YLE:n uutisten päivittäin esittämästä uutisaineistosta Kymmenen Uutiset kertoo noin puolet. Kilpailutilanteen aikana ei tässä suhteessa ole tapahtunut muutoksia.

Taulukossa 5 on päällekkäisyydellä mitattu kuitenkin vain yhteisten juttujen lukumäärää. Tyypillistä on, että päiväkohtaiset, tärkeät

uutiset kerrotaan molemmissa lähe-tyksissä suunnilleen yhtä laajasti ja esim. valtakunnanpolitiikkaa käsittelevät uutiset jo käytännön syistä (lehdistötilaisuudet, kokoukset) suunnilleen samankaltaisesti.

Sen sijaan muussa uutisaineistossa tärkeimpien uutisten ulkopuolella on paljonkin eroja. Aiheisiin käy-tyssä ajassa on eroja, ja uutisten käsikirjoituskopioita vertailemalla on havaittu, että varsin usein YLE:n uutisilla ja Kymmenen Uuti-silla on erilainen käsittelytapa tai eri faktoja ja näkökulmia uutis-jutuissaan. Myös kerronnallisissa rakenteissa on suuria eroja.

* * *

Suomalaisissa televisiouutisissa on kilpailukauden aikana siirrytty lyhyempiin juttuihin, liikkuvaan kuvitukseen ja siten lyhyisiin uutis-välähdyksiin maailman eri kolkilta. Kuvan kausi ja maailman sirpaleisuus on toteutunut jossain määrin myös televisiouutisissa.

Toisaalta Suomen tv-uutiset sitoutuvat edelleen selvästi enem-män "eurooppalaiseen" (journalisti-seen) koulukuntaan kuin "amerikka-laiseen" (dramaattiseen). Aiheet

Taulukko 5. Kymmenen Uutisten aiheiden päällekkäisyys YLE:n uutisten kanssa prosentteina Kymmenen Uutisten kokonaismäärästä

	Syksy -81 MTV	Syksy -85 MTV
Aiheiden päällekkäisyys		
On	56,6	55,1
Ei ole	43,4	44,9
	100,0	100,0

ovat suhteellisen raskaita, paljon käsitellään kotimaan uutisissa taloutta, politiikkaa ja hallintolaitoksia. Uutisia myös kommentoidaan ja taustoitetaan mahdollisuuksien mukaan. Itse asiassa päivän raskaimmat jutut ovat molemmissa lähe-tyksissä melkoinen tietopaketti, ja siksi tuntuu oudolta, että luon- teeltaan viihdevälineeksi luokiteltu televisio kerää uutistensa ääreen melkein puolet kansasta.

Suomen televisiouutiset toteut- tavat, kumpikin omine erityispiir- teineen, "sosiaalisen vastuun" peri- aatetta tietystä "televisioitumisesta" huolimatta. YLE:n uutiset lisäsi hiljattain jopa lähetyksiaikansa.

Satelliittikauden käynnistyessä näyttäisi siltä, ettei ainakaan huo-

mattavia muutoksia kilpailukauden perusteella ole heti odotettavissa, muutokset ovat verkkaisia.

Kirjallisuus

FINDAHL, Olle & HÖIJER, Birgitta. Vad säger oss nyhetsprogrammen. SR/Pub. Stockholm, 1979.

LUOMA, Martti & SINKKO, Risto. TV- uutisten sisältövertailu 1981-1985 - kymmenen uutisviikkoa aikasarjana. MTV:n viestintäraportteja. Sarja A 4/1986. Helsinki, 1986.

RUBIN, Alan & PERSE, Elizabeth M. Audience activity and television news gratifications. - Communication Research, vol. 14, February 1987.

SINKKO, Risto. TV-uutisten sisältövertai- lu 1981-1984 - kahdeksan uutisviikkoa aikasarjana. MTV:n viestintäraportteja, sarja A 1/1985. Helsinki, 1985.